

Arwen Kleynveld

het te gekke geldboek

met te
gekke tekeningen van
Kariene Tekenmachine

FONTAINE UITGEVERS

intro

5

1 *Voor hetzelfde geld*

WAT IS GELD?

6

WAARDE / REKENEN EN SPAREN / GOEDKOPE MUNTJES / DE BANK / RENTE /
POKÉMON / SNEAKERS VAN ANDERHALF MILJOEN / NOPPES

2 *Met gelijke munt betalen*

DE GESCHIEDENIS VAN GELD

19

RUILEN DOET (NIET) HUILEN / VAN GOUDKLOMP TOT CREDITCARD /
GOUDEN EN ZILVEREN KLOMPJES / OUD GELD / SCHELLEN / MUNTEN /
GRAAN / BRIEFJES / RENTE / BANKEN / CREDITCARD / BETAALCHEQUE /
DE BANKPAS / GOUDKOORTS / GOUD / NUGGET

3 *Geld moet rollen*

GELD OVER DE WERELD

34

VREEMDE VALUTA / WISSELKOERS / STERKE MUNT / HET INTERNATIONAAL
MONETAIR FONDS / INFLATIE

4 *Zwemmen in het geld*

DE OVERHEID

43

VOOR IEDEREEN, DOOR IEDEREEN / SOORTEN BELASTING /
INKOMSTENBELASTING / BTW / ACCIJNZEN / ERFBELASTING /
WEGENBELASTING / MILIEUBELASTING / BELASTING VROEGER /
BELASTINGEN IN NEDERLAND / GEKKE BELASTING / WAT GEBEURT ER
MET BELASTINGGELD? / PRINSJESDAG / ZWART EN WIT GELD

NUTTELOZE FEITJES OVER GELD

58

GEKKE DURE DINGEN

61

DE DUURSTE HUIZEN TER WERELD

63

5	<i>Spelen met geld</i>	
	INVESTEREN EN BELEGGEN	65
	VLAMMENDE TULPEN / SPECULEREN / AANDELEN / BELEGGEN / DE BEURS / VRAAG EN AANBOD / DE AEX / DE BEURSTROMMELDAG / DE STIERENMARKT EN DE BERENMARKT / ZWARTE DONDERDAG / HOE CRASHT EEN BEURS? / BUBBEL	
6	<i>Het mysterie van de verdwenen bitcoins</i>	
	CRYPTOGELD	78
	CRYPTOGELD / BLOCKCHAIN / GEEN BANKREKENING / BITCOIN-PINAUTOMAAT / CRYPTOBEURS / WALLET / DELVEN	
7	<i>Geld is rond</i>	
	SNODE SCHURKEN, LOUCHE DIEVEN EN LISTIGE OPLICHTERS	90
	PIRATEN / DIT IS EEN OVERVAL / TUNNEL / DE GROTE TREINROOF / HACK / VISSEN / VALSEMUNTERS / HOEKIGE PONDEN / OPLICHTERS / DE EIFFELTOREN VERKOPEN / GELDPOLITIE	
8	<i>Geld als water</i>	
	ARME SLOEBERS, RIJKE STINKERDS, GULLE GEVERS EN WAANZINNIGE WELDOENERS	103
	RIJK, RIJKER, RIJKST / HOEVEEL IS EEN MILJARD? / DE ARMSTE MENS / THE GIVING PLEDGE / DE BILLEN VAN EEN MILJARD / DE RIJKSTE MANNEN TER WERELD (EN WAT DAT MET RUIMTEVAART TE MAKEN HEEFT)	
	<i>Slot</i> MAAKT GELD GELUKKIG?	110
	LEKKER GEWOON / DE LOTERIJ WINNEN / WEG ERMEE	

intro

Geld kan behoorlijk saai zijn. Vooral als je moet betalen. Of moet uitrekenen wat iets kost en hoeveel zakgeld je overhoudt als je iets koopt. Als het gaat over sparen of rente of je bankrekening. Het wordt nog saaier als het gaat over belasting. Dat wil je toch helemaal niet weten?

Geld is wel leuk als je denkt aan het uitgeven ervan. Als je droomt van een miljoen, de nieuwste telefoon, die mooie sneakers, een grote villa met een zwembad in de tuin en een oprit met een snelle Porsche, een reisje naar een tropisch eiland waar je cocktails kunt drinken in de zon en nog heel veel andere fijne dingen.

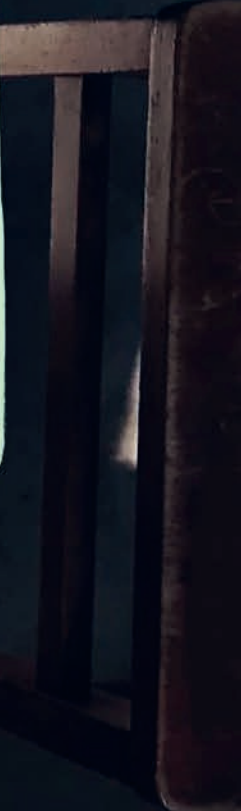
Wat zou het fijn zijn als je een geldpakhuis had, zoals oom Dagobert, en nergens aan behoefde te denken. Alleen aan alle dingen die je kon kopen of doen met al je lieve, fijne centjes.

Helaas... Geld groeit niet op onze rug of aan een geldboom. We moeten moeite doen om het te krijgen. En dan is het ook fijn om te weten wat geld nou eigenlijk is.

Hoe komt het dat je iets kunt kopen met een munt, stukje papier of plastic kaart? Waarom kunnen we spullen kopen of een vakantie betalen met onze telefoon? Wie beslist dat een chocoladereep 2 euro kost? En dat billen een miljard waard kunnen zijn? Wat doen mensen voor geld? En wat doen mensen met geld, als ze er veel van hebben?

Geld lijkt misschien niet zo opwindend. Maar eigenlijk valt dat best mee. Geld is namelijk zo belangrijk in het leven van mensen, dat ze de gekste dingen doen om het te krijgen. En als ze het hebben, doen ze er soms ook vreemde dingen mee. Verhalen over geld zijn vaak spannend. Want wie houdt niet van verhalen over goudschatten, bankrovers, piraten, cryptomiljonairs, dure kunstwerken, spelend geld verdienen op de beurs, gekke belastingen en miljardairs die geld weggeven?

Daar gaat dit boek over. Rijk word je er niet van. Maar misschien wel – een beetje – gelukkig.

1

Voor hetzelfde geld

WAT IS GELD?

Het is 5 oktober 2018 en bij het beroemde veilinghuis Sotheby's in Londen wordt een veiling gehouden. Een veilinghuis is een plek waar bijzondere spullen worden verkocht. Bij een veiling mag iedereen bieden en degene die het hoogste bod uitbrengt, mag het geveilde voorwerp kopen. Vaak gaat het om schilderijen en sieraden. Sotheby's is een van de bekendste veilinghuizen. Daar worden altijd de duurste en bijzonderste kunstwerken van over de hele wereld verkocht

~ 6 ~

wat is
geld
eigenlijk?

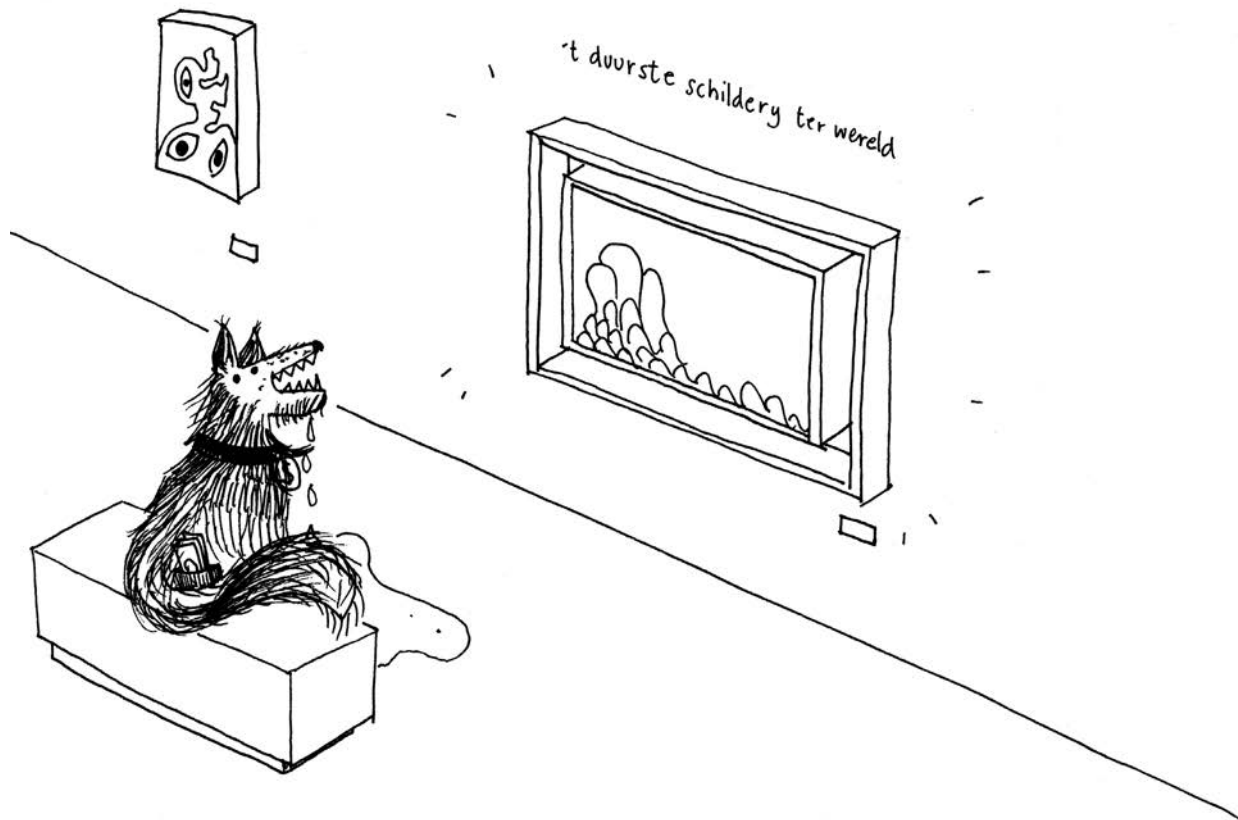
aan de hoogste bidder. Op deze veiling is een prachtig schilderij te koop, 'Meisje met ballon'. De schilder, Banksy, is een geheimzinnig figuur. Niemand kent zijn echte naam of weet wie hij is. We weten alleen dat het een Engelsman is die straten versiert met zijn graffiti. Je komt zijn werk overal ter wereld tegen. In Engeland, maar ook bijvoorbeeld in Parijs, New York en Palestina. Toen Banksy populairder en bekender werd met zijn straatkunst, ging hij ook tekeningen en schilderijen maken. Zijn kunst is vaak grappig en hij vertelt ook wat hij denkt. Het is hem een paar keer gelukt om stiekem een groot museum in te sluipen om een van zijn schilderijen op te hangen. Die musea vonden dat zo geinig en leuk dat ze zijn schilderijen lieten hangen.

Op de veiling is het schilderij van het meisje met de ballon hartstikke populair. De een biedt nog meer dan de ander en de cijfers vliegen je om de oren. 200.000 euro, 300.000 euro, een half miljoen. Alsof het niets is. Uiteindelijk wordt het schilderij verkocht aan iemand die belt. Per telefoon biedt een onbekende mevrouw iets meer dan 1,1 miljoen euro voor het schilderij.

Maar dan gebeurt er iets gekks. Direct nadat het schilderij is afgehamerd – zo heet het als de veilingmeester met zijn hamertje op tafel slaat en 'VERKOCHT' roept – schuift het schilderij naar beneden. In de dikke lijst rondom het werk zit een papierversnipperaar verstopt. Het schilderij zakt er langzaam in weg. Onder de lijst zie je stroken papier verschijnen. Een schilderij van 1,1 miljoen euro gaat voor de ogen van het deftige publiek in snippers op.

Veilingmeester Alexander kijkt stomverbaasd toe. Hij moet een beetje giechelen. 'We zijn geBanksyd,' zegt hij. Ook de koper van het schilderij is helemaal niet teleurgesteld dat haar aankoop voor haar ogen door de papierversnipperaar gaat. Ze wil het nog steeds graag kopen voor 1,1 miljoen euro, ook al is het kapot. Een geluk bij een ongeluk is dat het mechanisme niet helemaal goed werkt. Het schilderij blijft halverwege hangen. De helft is versnipperd, de andere helft hangt halverwege het doek. Het schilderij krijgt een nieuwe naam. 'Love is in the bin', ofwel liefde zit in de prullenbak. Banksy laat weten dat hij dit kunstje heeft verzonnen omdat hij het belachelijk vindt dat mensen zoveel geld betalen voor kunst.

* WAARDE

De miljoenen vliegen je soms om de oren als het om kunst gaat. Voor sommige schilderijen of andere kunstwerken worden miljoenen euro's neergeteld. Eén schilderij kan net zoveel kosten als een groot huis, of vijf snelle auto's, of een heel grote klomp goud of een kistje vol met de mooiste juwelen. We kunnen die spullen met elkaar vergelijken omdat geld bestaat. Geld is een handig middel om te meten. Door dingen een prijs te geven, bepalen we de 'waarde'. Omdat we geld allemaal kennen en bijna elke dag gebruiken, kan iedereen de vergelijking maken. Soms kun je de waarde bepalen door te zien wat mensen ergens voor overhebben. Zoals het schilderij van Banksy. Aan doek en verf is het misschien 100 euro waard. Maar toch willen mensen er meer dan een miljoen voor betalen omdat ze het mooi en bijzonder vinden. Net zoals mensen meer willen betalen voor een huis

dat op een fijne plek ligt dan voor hetzelfde huis op een minder geliefd plekje. Zonder geld is vergelijken veel moeilijker.

Waarde ligt ook nog eens niet vast. Iets kan duurder worden of goedkoper. Soms komt dat omdat ingrediënten duurder worden. Een bakje friet wordt duurder als de prijs van aardappels stijgt. Maar vaak komt het omdat mensen meer of minder geld voor iets overhebben. Daarom wisselen bijvoorbeeld de prijzen van huizen steeds. Hetzelfde huis kan opeens veel duurder of goedkoper zijn. Dat ligt eraan of veel mensen het willen hebben.

Banksy liet zijn schilderij voor de ogen van het publiek versnipperen om ze te vertellen dat hij het gek vindt dat mensen zoveel geld betalen voor sommige schilderijen. Zijn idee heeft het tegenovergestelde effect. In 2021, drie jaar na het snipperincident, wordt het half versnipperde kunstwerk opnieuw geveild. Het brengt nu bijna 22 miljoen euro op. Meer mensen willen het hebben. Waarschijnlijk omdat het heel bijzonder is. Er is maar één half versnipperd schilderij op de hele wereld. Zo is de 'waarde' gestegen.

Sommige dingen hebben een vaste prijs, die nauwelijks wisselt. Melk en shampoo bijvoorbeeld kosten bijna altijd hetzelfde. Bij andere dingen wisselt de prijs heel veel. Benzine is daar een voorbeeld van. De prijs is soms een paar keer per dag anders. Dankzij geld kunnen we goed inschatten of iets 'duur' of 'goedkoop' of 'normaal' is. Naast het begrijpelijk maken en kunnen bepalen van waarde, heeft geld nog twee functies.

* REKENEN EN SPAREN

Met geld kun je kijken wat iets waard is, maar het is ook een middel om iets te kopen.

Zonder geld zouden we nog altijd dingen moeten maken en ruilen. Dat zou ons heel veel tijd kosten. Ook zouden we heel veel spullen die we nu kopen niet hebben. En hoe betaal je bijvoorbeeld voor de kapper?

Geld kan ook worden gebruikt om iets wat waarde heeft te bewaren. Sparen noemen we dat ook wel. Dat is handig, want dan hoef je het niet meteen uit te geven. Stel dat je zakgeld zou krijgen in vorm van eten. Dan zou je dat meteen moeten ruilen, anders is het al gauw bedorven. Geld kun je gewoon bewaren tot je iets wilt hebben.

'Lenen is omgekeerd sparen.'

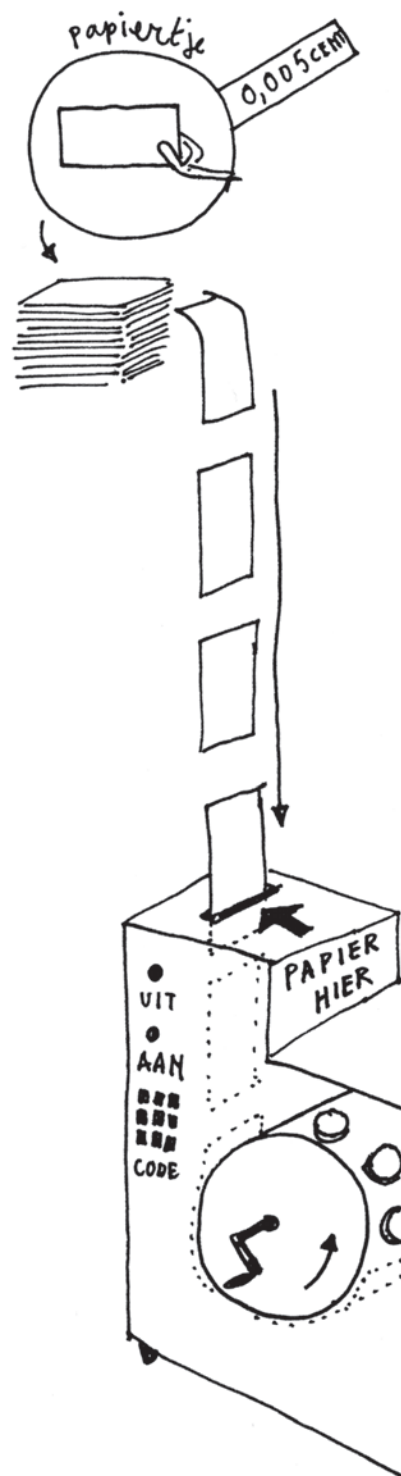
Geld kan dus voor drie dingen worden gebruikt. Het is een rekenmiddel waarmee je de waarde van bijna alles kunt bepalen. Je kunt er dingen mee kopen én je kunt het oppotten voor later. Je kunt het zelfs gebruiken om nu alvast iets te kopen en pas later te betalen of te verdienen, door geld te lenen. Dat is eigenlijk omgekeerd sparen. Geld is dus hartstikke handig en heel belangrijk in de wereld.

* GOEDKOPE MUNTJES

Er is iets gekk met geld. Een munt van een euro is geen euro waard. Het kost een paar cent om hem te maken. Toch kun je er voor een euro spullen van kopen. Dat komt omdat iedereen, over de hele wereld, weet dat een euromunt die waarde heeft.

Vroeger waren munten gemaakt van goud en zilver. Nu van goedkoop materiaal dat lang meegaat. Om ervoor te zorgen dat munten toch 'waarde' bleven houden, werd de goudstandaard ingevoerd. Je kon je muntje altijd inwisselen voor goud. De Nederlandsche Bank (DNB) – dat is de centrale bank voor het hele land – had voor elke munt en elk bankbiljet een klompje goud in de kluis liggen.

Dat is nu niet meer zo. De goudstandaard bestaat niet meer. Er ligt nog wel goud bij de bank, maar er zijn veel meer munten en bankbiljetten in omloop dan dat er goud ligt. In de kluis van DNB liggen nog steeds rekken vol met opgestapelde goudstaven. Maar er is niet meer een gouden muntje voor elke euro. Onze euro's hebben waarde omdat banken en overheden zeggen dat het waarde heeft en wij dat geloven en vertrouwen. Dat vertrouwen is belangrijk, want als we dat niet hebben is het gewoon een waardeloos muntje.

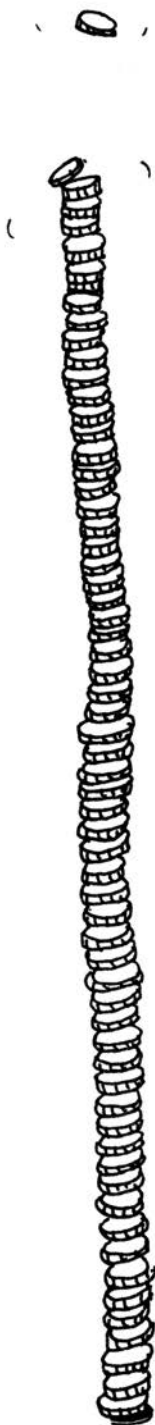

* DE BANK

Geld is dus hartstikke handig. We gebruiken het superveel. Waarschijnlijk elke dag. Om dingen te kopen. Maar ook om de prijs van dingen te vergelijken. Banken zijn opgericht om alles wat je met geld doet makkelijk te maken. Je kunt geld bewaren op je bankrekening, en van dat bewaarde geld steeds een deel gebruiken om dingen te kopen. Ook kun je geld bij de bank sparen op een spaarrekening. Daar zet je geld op dat je een tijdje niet nodig hebt.

Je kunt bij de bank ook geld lenen. As je iets heel duurs wilt kopen, bijvoorbeeld een auto of een huis, heb je dat geld meestal niet op je bankrekening staan. Dan kun je het lenen bij de bank. Je krijgt een heleboel geld in één keer. Dat geld betaal je terug in kleine plukjes. Elke maand een beetje. Soms doe je er wel dertig jaar over om alles terug te betalen. Je betaalt ook een klein beetje extra, in ruil voor het lenen. Dat heet rente. Dankzij die rente verdienen banken geld.

* RENTE

Als je spaart op een spaarrekening, krijg je rente. Dat is extra geld, bij jouw spaargeld. Als je 100 euro op de bankrekening hebt staan, krijg je elk jaar een klein beetje erbij. Na een jaar heb je misschien 101 euro. De bank geeft die rente omdat ze jouw geld niet in een kluis stoppen, maar gebruiken. Ze gebruiken dat geld bijvoorbeeld om het uit te lenen aan andere mensen of bedrijven. Die mensen betalen rente om het geld te kunnen lenen. Zij betalen meer rente dan jij krijgt. Zo maakt een bank toch winst. En maak je geen zorgen. Als je jouw 100 euro wilt hebben, heeft de bank genoeg geld op voorraad om je dat te kunnen geven.

Als je geld wilt lenen, kost dat geld. De bank geeft jou niet zomaar geld. De bank wil weten dat je terugbetaalt en wil er iets voor terug. Je hebt ook andere bedrijven dan banken die leningen geven. Daar moet je mee oppassen, want die kunnen heel veel rente vragen. Als rente heel hoog is, noemen we het woekerrente. Dat is soms wel 15 of 20 procent. Als je een telefoon koopt van 500 euro en je leent het geld voor die telefoon met een rente van 20 procent, moet je dus elk jaar 100 euro aan rente betalen, totdat je het geld helemaal hebt terugbetaald. Daar krijg je helemaal niks voor terug, je moet het optellen bij de 500 euro schuld. Als je iets koopt zonder meteen te hoeven betalen, bijvoorbeeld een laptop of telefoon of spelcomputer, komt dit soms voor. Aardig van dat bedrijf, denk je, terwijl je huiswerk maakt op je nieuwe computer. Maar elke maand moet je een behoorlijk bedrag betalen voor die nieuwe computer. Uiteindelijk veel meer dan de laptop zou hebben gekost als je hem meteen had betaald.

* POKÉMON

Heb jij Pokémonkaarten? Die kunnen opeens veel geld waard zijn. Stapels oude Pokémonkaarten kunnen soms duizenden euro's opleveren. Dat ligt er een beetje aan hoe geliefd de kaarten zijn. Sommige kaarten, met daarop een Charizard of een Pikachu, zijn populair. Ze

moeten er wel nog als nieuw uitzien, want verfrommelde kaarten met een elastiekje eromheen zijn niet geliefd. De kaarten zijn opeens veel geld waard geworden omdat mensen ze mooi vinden en graag willen hebben. Eigenlijk net als met het schilderij van Banksy aan het begin van dit hoofdstuk. Reken jezelf niet te rijk. De meeste Pokémonkaarten zijn nog steeds maar een paar cent waard.

* SNEAKERS VAN ANDERHALF MILJOEN

Tijdens een optreden in 2008, bij de uitreiking van de Grammy's, droeg Kanye West zelfontworpen sneakers van het merk Nike. In 2021, dertien jaar later, werden diezelfde schoenen geveild in Hongkong. Een koper betaalde er 1,8 miljoen dollar voor, omgerekend 1,5 miljoen euro. Niet slecht voor een paar tweedehands schoenen.

Zou jij sneakers willen hebben die zijn ontworpen en gedragen door Kanye West? Vast wel.

Normaal gesproken worden sneakers minder waard als ze zijn gedragen. Maar als rapper Kanye ze aan zijn voeten doet, gebeurt het omgekeerde. Dan willen opeens veel meer mensen ze hebben en worden ze meer waard.

De hype rond sneakers is ontstaan omdat veel bekende modeontwerpers hun modellen sneakers laten dragen. Ze ontwerpen zelf schoenen, in samenwerking met sportmerken. Soms maken ze een beperkte oplage van heel dure sneakers. Doordat er maar weinig van die schoenen zijn gemaakt, willen veel mensen ze hebben en stijgt de prijs. Er zijn zelfs mensen die schoenen alleen maar kopen om weer met winst door te verkopen.

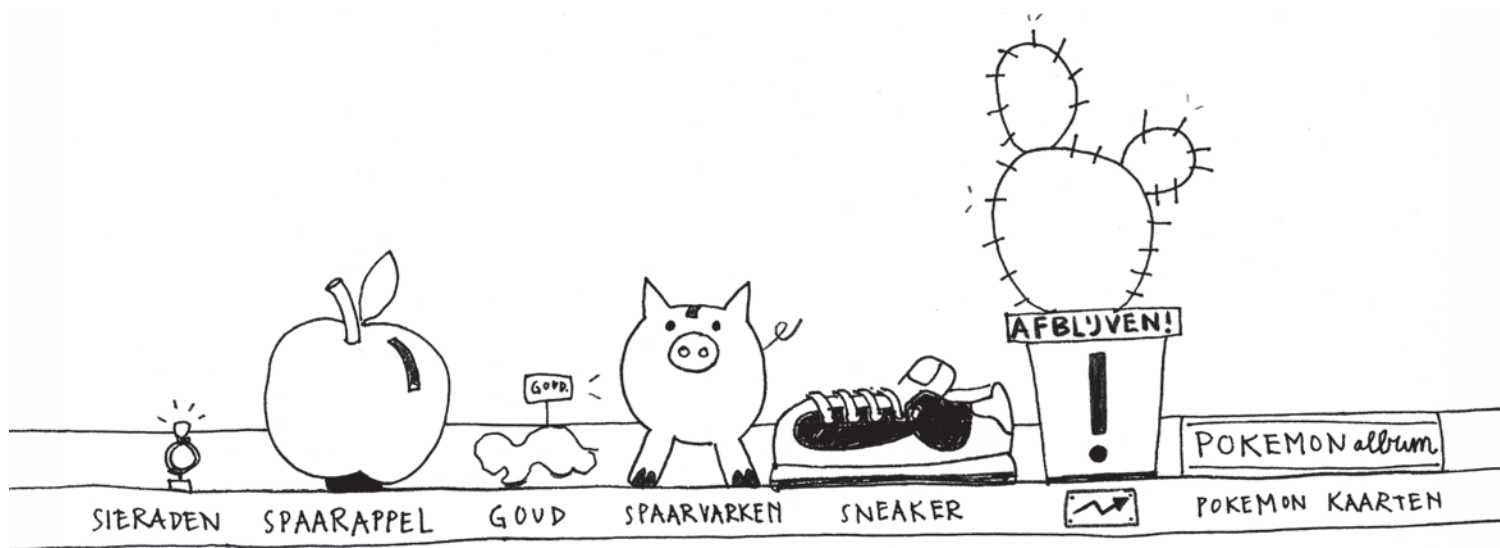
Zowel Pokémonkaarten als sneakers zijn dus een middel om geld 'op te slaan' en om mee te ruilen. Het probleem met Pokémonkaarten en sneakers is dat je een beetje moet gokken. Ze kunnen veel geld waard zijn of meer waard worden, maar het kan ook zijn dat ze opeens veel minder waard worden. Als mensen Kanye West

morgen niet meer zo interessant vinden, of zijn sneakers lelijk, dan zijn de schoenen niet langer populair en daardoor opeens veel minder waard. Dat probleem heeft geld niet. Tenminste, niet in Europa, want de euro is een veilige munt.

Om te zien hoe betrouwbaar geld is zou je eerst eens moeten kijken naar het ontstaan van geld. Vroeger ruilden mensen spullen met elkaar. Sneakers en Pokémonkaarten bestonden nog niet. Maar je kon wel worteltjes uit je eigen groentetuintje ruilen tegen sperziebonen uit de tuin van iemand anders. Dan hoefde je niet elke dag worteltjes te eten. Mensen gingen natuurlijk steeds meer ruilen, van schapen tot aan wapens. Maar spullen ruilen is niet handig. Je moet ze vervoeren. Etenswaaren kunnen bederven. En als je ruilt moeten de uitgewisselde spullen ongeveer gelijke waarde hebben, en dat kan lastig zijn om te bepalen. Daarom werd geld uitgevonden.

welkom op de spaarVENSTERbank

* NOPPES

Betalen met niks, nada, noppes. In Amsterdam kan het. Het begon bij een paar mensen die vonden dat mensen wel wat aardiger voor elkaar mochten zijn. Ze hielpen elkaar met klusjes en spullen (en doen dat nog steeds). Sanil maait het gras van Mees. Mees plakt de band van Emma. Emma helpt Lukas met een computerprobleem. Lukas past weer op de kinderen van Charlotte. Charlotte heeft voetbalschoenen die Sanil precies passen. Het is een handig ruilsysteem. Omdat er zoveel mensen meedoen ruil je niet rechtstreeks, maar krijg je een briefje met een soort tegoed, de 'noppes'. Noppes is in Amsterdam een netwerk met ongeveer 500 deelnemers. Mensen die noppes willen gebruiken moeten zelf diensten of spullen kunnen leveren, maar er is ook een 'sociaal fonds'. Bijvoorbeeld voor ouderen die zelf niet zoveel meer kunnen. Zij krijgen elk jaar een voorraadje noppes om aan iemand te geven die boodschappen voor ze doet of in hun tuin werkt.